

הלכות ארץ ישראל דף מקורות 7

שו"ת ציץ אליעזר חלק י סימן א (114)

שו"ת מהרי"ט חלק א סימן מז

א. שטחים הנכבשים מחדש אם מתעוררת בהם קדושתן הראשונה (א) בהלכות ארץ ישראל המיוחס להטור ז"ל בדיון חיוב חלה סעיף י' כתוב לאמר: ולפי דעתי לא בעיא קדוש מקום מכל מה שכבשו עולי מצרים ואפילו היום אם תהי' עיר אחת בא"י מיוחדת לדירת ישראל והשדות מיוחדות לישראל ולא יהי' עליהן אימת גוי שיוכל לגרשם ממנה זו היא קדושתה וחיוב במעשר דאורייתא עכ"ל...

שאלה ירוחו רבותינו שמעון שהיה דר בעיר אחת מערי יהודה ועזה שמה והיא ארץ רחבת ידים לסחורה ובה גנות ופרדסי' וכל מעדני עולם ובהיות שמעון בעזה הנז' היה סוח' נושא ונותן עם הבריו' ואירע שקנה סחור' מלוי אחד מסוחרי העיר ונשרפה הסחורה ההיא והוצרך שמעון לברוח מעזה זמן מה

ואמינא למר, דהן אמנם דלעצם חידושו שר"ל דכל שבא לנו ע"י כיבוש מלחמה חוזר וניעור קדושת הכיבוש הראשון מצאתי לו תנא דמסייע גדול, ה"ה המבי"ט ז"ל בקרית ספר פ"א דתרומות, דכותב וז"ל: ונראה דבעינן מלך או נביא ורוב ישראל אפילו לכיבוש ארץ ישראל היינו בכיבוש ראשון אבל כיבוש שני כיון שכבר קדשה ארץ ישראל אף על פי שבטלה כשגלו לא הוצרכו רוב ישראל אלא עזרא וסייעתו קדשוה עכ"ל. הרי לך מקור מפורש ליסוד סברתו בדברי המבי"ט שכותב נמי לומר בכזאת דאע"פ דבטלה לה קדושה ראשונה כשגלו מכל מקום בטלה רק לענין זה שהיא כשלעצמה לבד אינה יכולה בפועל להחיל חיוב תרו"מ על פירות הארץ שמוציאה לאחר מיכן אבל בכך נושאת עוד בחובה (הח' בשורוק) קדושתה ומרחת באויר הארץ ובמקרה שמוצאת כיבוש ישראלי חדש מצטרפת קדושתה אל הכיבוש ואהניא לי' שלא תצטרך מחדש לכיבושה מלך או נביא ורוב ישראל. וא"כ דון מינה דכמו שהועילה הקדושה הראשונה לדעת המבי"ט (אע"פ שבטלה) שעזרא וסייעתו לא יצטרכו לרוב ישראל, הוא הדין צריכה להועיל גם לכיבוש שיבוא בזמן מן הזמנים בשטח של עולי מצרים שלא כיבשו עולי בבל, כמו בזמנינו זה, שג"כ לא יצטרכו למלך או נביא ורוב ישראל, ואע"פ שהמבי"ט מזכיר בדבריו שמיהת עזרא וסייעתו קדשוה, יש לומר דזהו רק מפני שבעזרא היה ע"י חזקה ולכן צריך גם קידוש, אבל כשבא הדבר ע"י כיבוש כמו עתה תו לא צריכים לשום קידוש, והכיבוש כשלעצמו הוא גם הקידוש.

וכעת השני אחי' הנז' בחרו להם לחזור לארץ מולדתם הנז' ואשתו של א' מהאחים נתרצית בלב טוב וחזרה והאח האחר לא רצתה אשתו לעלות עמו ולא יכול לפייסה בשום אופן...

תשובה השואל הזה השכיל פיהו וסתם וכת' דר בעי' אחת מערי יהודה שיראה שמחזיקי' בה כארץ ישראל כדי שתהא תשובתי עליה הכל מעלין לא"י ואולם יהיה מקום לומר שהיא מאותה שהבי' בעל כפתור ופרח והיא בס"פ זה בורר א"ר אלעזר חורבא אחת היתה בתחומי עזה והיו קורין לה חורבתא סגורתא ונר' שמתוכה רוצה להוכיח דהיא ארץ ישראל שאין ח"ל מטמאה בנגעי' דארץ אחוזתכם כתי' ועל הנחה זו השיבו מתו' משנתנו הכל מעלין לארץ ישראל ובענייני הריני דן לפני רבותינו שיחיו שנראה בבירור שהיא ח"ל לכל דבריה דתנן בפרק קמא דגיטין מרקם למזרח ורקם למזרח מאשקלון לדרום ואשקלון לדרום ועזה בדרומה של אשקלון היא שהכל היא ח"ל ובעי' למידק בגמ' דבבל לאו כא"י היא מדתנן מעכו לצפון ועכו כצפון אלמא כל מה שהוא חוץ לגבולין אלו הכל ח"ל...

ואותה תשובה שהביא הרב בעל הכפתור אין ממנה ראייה דהא דקרו ליה חורבתא סגירתא שמא מזמן בית ראשון היתה שהיו צריכין ליזהר מטומאת האבנים כי הא דאמרי' בירושלמי פ"ה דמעשר שני בית המנוגע נותנין עליו אפר מקלה לציניו להרחיק ממנו את הרגל שלא יטמאו בו ולכן היו מוסרין לבני בניהם להזהירם והכי אשכחן בפ"ח דנדה במקום שהיו מחזיקים בו טומאה ובדקו עד שמצאו בור מלא עצמות ואמרו שהיה בור שמלא ישמעאל בן נתניה חללים. אי נמי איכא לאוקמא אף בבית שני דשמא מופלג מעזה טובא הוא וקרו ליה תחומי עזה לפי שהיתה תחת ממשלתם

לאורך כל ההסטוריה מזכרת עזה כמקום התיישבותם של יהודים, כמבואר ביומן המסעות של ר' עובדיה מברסמא, אשר ביקר בעזה בשנת רמ"ח (1488). וכך הוא כותב על עזה: "ראיתי בעזה הבית אשר הפיל שמשון על הפלשתים... ובעזה היום כשבעים בעלי-בתים יהודים..."

חזי מה עמא דבר שהר' כל ישראל אשר ישבו שם מעולם ושנים קדמונות מעולם החזיקוה כח"ל ורבותינו הקדמונים שבירושל' החזיקוה כח"ל לעונן תחומות ומעשרות נשביעת שרוב הפירו' והתבואה של ירושלם מביאין לה מעזה

ר' אשתורי הפרתי בספרו "כפתור-ופרח", ר' דוד בן זמרא (הרדב"ז) בתשובותיו, ר' יעקב עמדין בספרו "מור-וקציעא" - פסקו, שעזה הינה חלק מארץ-ישראל. ר' ישראל ג'ארה (מחבר הפיוט לשבת "יה ריבון עלם ועלמיא") היה רבה של עזה עד לפטירתו בשנת שפ"ה (1625).

ממנו את הרגל שלא יטמאו בו ולכן היו מוסרין לבני בניהם להזהירם והכי אשכחן בפ"ח דנדה במקום שהיו מחזיקים בו טומאה ובדקו עד שמצאו בור מלא עצמות ואמרו שהיה בור שמלא ישמעאל בן נתניה חללים. אי נמי איכא לאוקמא אף בבית שני דשמא מופלג מעזה טובא הוא וקרו ליה תחומי עזה לפי שהיתה תחת ממשלתם

כאשר נפוליון כבש את עזה, נעזבו היהודים, אבל הם שבו אליה בשנת תר"ל (1870) ופיתחו את היישוב (עפ"י עדותו של יצחק בן-צבי). ישראל זאב ויסוצקי, סוחר התה הידוע, יישב גרעין יהודי גדול בעזה בשנת תרמ"ה (1885). מאז ועד תרפ"ט (1929), היה רצף של יישוב יהודי בעזה, להוציא את ארבע שנות מלחמת העולם הראשונה. הרב קוק עודד את ההתיישבות ברופיח וכתב [אגרות הראי"ה רנ"ן], שעל-ידי ההתיישבות הזאת "יתבסס עניין גאולה נכבדה לחלק חשוב מארץ הקודש."

מכל מקום לענין כפית עליה שאינה אלא בשביל המצות התלויות בה לא אמרי' אלא ארץ ישראל המקודש ומחויבת במצו' כמו שאמרו לענין המוכר עבדו

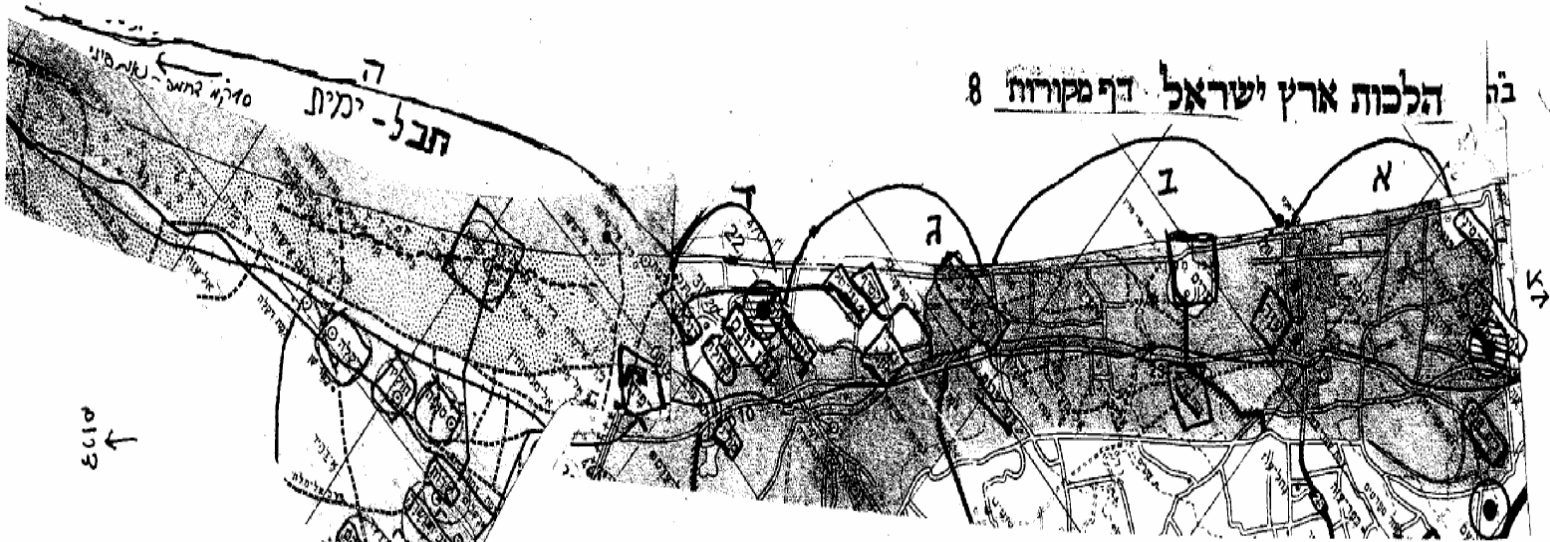
21

חט לאברהם מעין ג' נהר ז'

שהשכינה אינה בשלימות כל עוד שמקום בית המקדש אינו בשלימות על מכונו כן השכינה ג"כ אינה בשלימות כל זמן שארץ ישראל אינה בשלימות גבוליה שהוא מנחל מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת ושישראל שאכנים כל אחד וא' בחלקו המגיע לו כפי חלק גבולו האמיתי...

8) בספר מור וקציעא (פיה"ק) עיקר דליותינו בזה * ואשיב עליהם בס' דרשן רש"י * אמנם הכרון של תכרי"ט היה נמי סתם מעיר עזה שביהודה שגשג אשה במלכ"ס ואלא חדר ליה החס ורזה לעלות לא"י ולשוב לעזה עיר מולדתו * וכן עשה ומלא לו עסק פרכסה * והלשק לא רתה לעלות עמו ונטל הרב א"ס יכול להכריחם שחבוב אליו לשבת עמו בעזה קריה עליה * אז לישא אשה אחרת עליה (א) להוציאה בלא כחובה * כדיון הפוסק לעלות * והיו אומרים שלא לעלות (והשיב ח"ל * ונראה דבניין רש"י ח"ל ללכל דבר * דתכן מאשקלון לדרום ואשקלון לדרום * ועזה בדרומה של אשקלון היא כו' * אלמא כל מה שהוא חוץ לגבולין שלו הכל ח"ל ע"כ * בס"כ אין [13] מזה ראייה של כלום * הרי"ל לענין גטין בלנד * וכן כתבו חו' לענין עכו' * דעל כרחק א"י היא כדמוכח בדוכתי טובא...

בה הלכות ארץ ישראל דף מקורו 8

מתוך מאמר של הגי הוברמן בספר תורה הארץ 2

בין השנים 1970-71 חלה עליה המורדה ומראינה בחיפה מעולות הטרור ברצועת עזה. בשנת 1970 נרשמו ברצועת כ-500 פגיעים בהם נרצחו 18 יהודים.

בתחילת שנת 1971 חל סמנה בלוחמה של צה"ל בסדר הפלשתיני ברצועה. היה זה לאחר האירוע הטרקני בה' טבת תשל"א, 21/12/70 כאשר מחבל הטיל רימון יד לעבר רכב ישראלי בו נסעה משפחה ישראלית - משפחת ארזי - במבואות הצפוניים של עזה. שני הילדים שישבו מאחור נהרגו. אמם נפגעה קשה.

התנועה במשפחה התמימה ובעיקר בולדים הרבים עוררה רגשי נקמה עזים. שלא ירדו מעל שודי היום בקרב הציבור הישראלי במשך ימים רבים התעם היה ברור לבל, שאי-אפשר עוד להמשיך. פיקוד הדרום, בפקודו של שרון, יצא למלחמת חרמה בסדר - ויצא איתו. באמצעות הרעה תוצאה יוזמה ודמיון הצליחו כוחות צה"ל להטיל את מעילות אירועי הטרור ברצועה, ולאפשר קיום של חיים נורמליים ככל האפשר לערביי הרצועה שלא נטלו חלק בסדרו.

הצניחה הצבאית, אשר למרבה הטעות זכרים אותו כאלו היחיד, היה רק שלב אחד ממסע שלוש שלבים, אולם ראה שרון, על פי עדותו, בתכתיבים לתחילת הטרור: השניים האחרים היו תגובת התמימות רחבה, ושקיום סמכות הפליטים, זאת - הסביר שרון - כדי שישאל תוכיח שליבת אנו על לסיכלם של הפליטים המלשוננים וכי היא רצינית ברצועה לפתור את הכניעה.

המהלך הזה נכשל. ממשלת ישראל בהנהגת גולדה מאיר יזל הקיסה שכונה חדשה באל-עריש שבצפון סיני, בה יושבו 5000 פליטים מסמנה לבלתי כניעה אולם תשובי אל-עריש דחו את אחריות המלשוננים, ובסופו של דבר חזרו כלם לרצועה.

המהלך השלישי, המרכזי, היה ביצוע של תוכנית ההתיישבות מספת ברצועה ובצפון סיני שרון כינה אותה "שיכנית האבצעות", כי היא דממה להכנסת המש "אבצעות" יהודיות לתוך הרצועה, תחילה כהיאחזיות נח"ל ובמשך כיישובים אורחיים, במטרה לשבור את רצף ההתיישבות הערבי לאורך החוף, מהלך כזה, הסביר שרון כבר אז נועד להגביר את תוכניות החירום האחריות, שגברו אחרים גם נוכחות ביטחונית-צבאית כדי לאבטח את היישובים האלו.

בתחילת חודש מאי 1972 עברה רצועת עזה לתחילה של עשר שנים מפקיד הדרום למפקד המרכז. את החטול על האזור, שמעו כבר היה שקט רצועה מבחינה ביטחונית. פרש אלוף פיקוד המרכז רחבעם זאבי, שהיה נלהב לא פחות מאלוף פיקוד הדרום אריאל שרון לטוב התיישבות-החזרה בתבל עזה, והחל מיד לפעול להקמתן של היאחזיות נח"ל נעלות בשיש כלכלי עצמאי, אותן ניתן יהיה להפוך בעתיד ליישוב איתני. ההיאחזיות הראשונות שהקים בגיז יזל בשנת 1972 היו נצרים ומורה, שהצטרפו להיאחזות הוותיקה יותר כפר-דרום שחודשה כבר בשנת 1970.

8 תפנית חמש האבצעות

א. אבצע הראשונה הייתה הקמת גוש התיישבות בצפון רצועת-עזה, שם הוקמו מיום היישובים אל-סיני ותקנית. הוא נועד למנוח את ההתיישבות היהודית מדרום לאשקלון עד למרכזי בית-חגון ועזה.

ב. אבצע השנייה איזוד נצרים. גוש זה, שבמועיל הוקם בו יישוב אחד בלבד מתוך לשה מתוכננים, נועד להצנץ את רצף היישובים הערבים בין עזה ויר-אל-בלאח.

ג. אבצע השלישית הייתה גוש יישובים שנועד להצנץ בין ויר-אל-בלאח חאן-יונס. כיום נציבים שם היישובים קטיף נצרי-חוני ונגי-טל, שאליהם הצטרפה גם כפר-דרום.

ד. אבצע הרביעית הייתה גוש יישובים שנועד להצנץ בין חאן-יונס ורפיח. כאן הוקמו לימים היישובים נ-אור, גיז, בדולה, בני-צמון, מורג פאת-שדה ורפיח-ים.

בדיקת באמצע הדרך בין שני יישובים אלו הוקם אחרי מינוי סיני מרכז אזורי גדול נוה-דקלים, המאחד את שני גושי ההתיישבות הללו לגוש יישובים-גדול אחד, הוא גוש-קטיף.

ה. האבצע החמישית שנקטעה הייתה פיתחת רפיח, חבל-ימית, שנועדו ליצור חיץ התיישבותי בין רצועת-עזה וצפון סיני.

האישור להקמת נצרים ניתן. בביקר חג המזרים תשל"ב, 29/12/72 עלו לנקודת החדשה שני גרעיןי נח"ל של תנועת החירות. הישוב הראשון והיחיד בסופו דברו "אבצע השנייה" היה לעובדת מוגברת. ומו קצר אחר-כך עלתה היאחזות מורג וב"אבצע הרביעית". שלוש היאחזיות היו אם כן ברצועת עזה בסוף שנת 1972. כולל היאחזות הוותיקה שחודשה את היישוב הקדון בכפר-דרום, (בתחומי האבצע השלישית). שנה אחר-כך הוקמו היאחזיות גדש ובכ"א אייר תשל"ג, 29/5/73 אשר שימשה לימים כמעון הזמני של הישוב "עצמונה" אחרי מינויו מסיני.

בחדש מרס 1985, והוא שר-חביטוחן בממשלת שמעון מרס, ביקר רבין בגוש-קטיף ואמר למתיישבים: "כמו לפני תשע שנים, כאשר הייתי כאן בחנוכת היישוב הראשון נצרי-חוני כראש-הממשלה, כך גם היום אני מאמין שלאיזור הזה יש עתיד התיישבותי, כלכלי, חברתי ותפקדי ביטחוני - והוא חייב להיות חלק בלתי נפרד ממדינת-ישראל".

11 התיישבות שכולה ממלכתיות

להסברים של שרון מש צורך להוסיף עוד תיאור היסטורי, להבנת הרקע להקמת ההתיישבות היהודית ברצועה.

בשונה להתיישבות ביהודה ושומרון, שקמה בזכות יוזמה פרטית של אנשים פשוטים, ההתיישבות בתבל עזה הייתה ממלכתית מראשית. הטיועון שמדעת ישראל "גברול" אחרי קומץ מתגלהים יוכל להיות מתאים ברוחק לבני יישובי י"ש וגם שם זה חלק קטן מהאמנת, אבל אין לו שום שייכות להתיישבות ברצועה. אם בי"ש אנו מוצאים את היוזמה הפרטית בכל אחד מצמתי ההכרעה המרכזיים וכני כפר-עניון שביקשו לחזור לביתם, גרעין אלון-מורה שפרץ את ההתיישבות בשומרון, הגרעין שהקים את מתנה העבודה עפרה, גרעין מערב השומרון שפרץ את הדרך באלקנה להתיישבות המאסיבית בעמק השומרון (ועד) בתבל עזה היוזמה הייתה כולה בידי ממשלת ישראל. ולמעט חריגים קטנים, כמו אל-סיני שהיא יוזמה של מפגני ימית.

בסופו של דבר זכה שרון לאיזה חלק גדול מאותן היאחזיות, בהיותו שר-הקלאות ויזר ועדת שרים להתיישבות בממשלת בגין הראשונה בסוף שנות השבעים.

חשיבות התמיסה האסטרטגית של שרון, של שבידת הרצף הערבי באבצעות יהודיות, הוכחה שוב ושוב בשלוש השנים האחרונות. בכל פעם שבח"ל קיבל פקודה לבתר את רצועת עזה כדי להקשות על ניוד אמצעי לחימה כמו פגז מרגמה או רקטות קסאם, הוא ניצל את "המסדרונות" ליישובים היהודיים - צור קריני-נצרים ("האבצע השנייה") וכביש כיסויים-גוש-קטיף ("האבצע השלישית"), אין מי שחולק על כך שאלמלא היו יישובים אורחיים במקומות אלו, גם צה"ל לא היה יושב בקו, וחופש התנועה של המחבלים היה מורגש הטיב בכמות המרגמות ורקטות הקסאם שהיו יורדים כגשם משמיים על כל יישובי הנגב המערבי.

כששרון עסק במלאכת הרכבת ממשלתו השנית, הוא נפגש עם מנהיגי העבודה דאז, ח"כ עמרם מצנע. נצטרף לממשלתו עם תסכים למנות את נצרים. אמר מצנע לשרון, וראש-הממשלה הגיב: "את נצרים לא אפנה. יש לה חשיבות ביטחונית רבה". וכאן הוסיף את המשפט והכל כך מפורט: "רץ נצרים כדין נגבה ותל-אביב". מפלגת העבודה לא הצטרפה לקואליציה. נצרים המשיכה לגדול ולהתפתח.